

Emlékeztető

A STAB 2013 február 28-án tartott üléséről

Az ülésen először az elnöklő *Hunyadi László* ismertette a napirendet, és javasolta, hogy tekintettel azok fontos és közérdekű vonatkozásaira, az ülés először az Egyéb napirend pontjait tárgyalja. Ezek közt három pontot említett. Először beszámolt arról a levélváltásról, ami a KSH elnök asszonya és ő között zajlott le. Ennek lényege az volt, hogy Hunyadi László a felajánlotta, hogy a készülő új statisztikai törvény előkészítése során a STAB segítséget nyújt a törvényalkotóknak azzal, hogy közvetíti a statisztikai tudomány álláspontját elsősorban a statisztikai gyakorlat, a hivatalos statisztika és a statisztikai tudomány viszonyában, valamint a kutatói adathozzáférés kérdésében. Az elnök asszony köszönettel vette a segítséget, és közölte, hogy amennyiben a törvényalkotás a megfelelő fázisba jut, igénybe fogják ezt venni. Az Egyéb napirendi pont másik eleme a szűk körű szakmai rendezvények kérdése volt: hangsúlyozta, hogy ezek nem igénylik a teljes tagság részvételét, csupán egy-egy szűkebb szakmai közösség vagy műhely érdeklődésére tartanak számot, de ezekről a teljes tagság a továbbiakban is értesítést kap. A 2013. évre jelenleg három ilyen kisebb összejövetel látszik: a PTE KTK Módszertani Intézete folytatja az ökonometriai tárgyú vitanapokat, Rudas Tamás röviden említett egy idén szervezendő, szociológiai-statisztikai kiskonferenciát, Marton Ádám pedig kezdeményezett egy szakmai beszélgetést a fogyasztói árindexek és az infláció statisztikai kérdéseiről. A STAB elnöke ezt követően beszámolt arról, hogy a honlap készítése jól halad, és rövidesen egy próbaváltozat már tesztelhető lesz.

A második (a kiadott program szerint első) napirendi pont a statisztika nyelvéről szóló kerekasztal beszélgetés volt. Ehhez a napirendi ponthoz a STAB elnöke rövid vitaindítót készített, amelyben exponálta kérdés fontosságát, javaslatot tett arra, hogy átmenetileg miként szűkítsük le a nagyon szélesnek ígérkező témát, és felvetette egy ezzel a kérdéssel tartósan foglalkozó munkabizottság létrehozásának ötletét.

A vita az alábbi kérdések körül szerveződött: Kell-e, érdemes-e a statisztika nyelvvel foglalkoznunk? A statisztika különböző alkalmazóinak (statisztikus, más kutató, hétköznapi ember, stb.) milyen szintű statisztikai nyelvismeretre van szüksége? A különböző csoportoknak mit jelent a statisztikai nyelv? Mit tehetünk a statisztikai nyelv korrekt használatáért? Egyáltalán mit értünk a statisztikai nyelvezet korrekt használata alatt? Fontos-e a statisztikai kifejezések egységes helyesírása? Mi a véleményük a közlés lehetséges módozatairól, van-e újabb ötletük erre? Milyen más nyelvi problémák merülnek fel a statisztikával kapcsolatosan? Milyen szakterületek bevonását tartják fontosnak, illetve milyen sorrendben? Helyesnek tartják-e a munkabizottság létrehozását, és kik szeretnének részt venni egy ilyen munkabizottságban? Van-e bármilyen egyéb, a témához kapcsolódó ötletük, felvetésük, megvárgyalni való kérdésük? Mi lehet az egész munka eredménye: egy fogalomtár, szinonimaszótár, vagy valami hasonló, ami lehetővé teszi a közlekedést a különböző területek és műhelyek által használt nyelvek közt. Az kérdés lehet, hogy érdemes-e, lehet-e egyes esetekben ajánlásokat megfogalmazni.

A vitában először *Herman Sándor* kérdésként vetette fel, hogy mi lehet a magyar statisztikai nyelv gyökere: az angol, a német, esetleg a latin? Beszél a magyar statisztikai nyelv és az angol és német megfelelő kapcsolatáról. Példákkal illusztrálta a felmerülő nehézségeket (egyes kifejezésekre nincs megfelelő magyar nyelvű terminus, míg egyes idegen nyelvi kifejezésnek a magyarban több változata létezik, illetve néha a magyarban egy kifejezést használunk különböző idegen nyelvi kifejezésre) és taglalta, hogy miként lehetne (értelmes fordítással, szűkítéssel, az eredeti meghagyásával) a magyar szaknyelvet egyértelművé és kommunikációra alkalmasabbá tenni. *Pukli Péter* üdvözölte a kezdeményezést, és ennek

kapcsán kitért a statisztikai kultúra általános kérdéseire, a statisztikai analfabetizmus felszámolásának fontosságára, az oktatás szerepére. Hangsúlyozta a hivatalos statisztika és a KSH szerepét ebben a kérdésben, említvén az ott e téren más régóta folyó munkát (meta-adatbázis), az informatikai háttérrel, valamint a fejlett infrastruktúra szerepét. Véleménye szerint a hivatalos statisztika és az akadémiai statisztika összefogása és együttműködése, közös projekt készítése lehet a követendő út. A munkaeredménye több lesz, mint egy szinonimaszótár, illetve el kellene érni, hogy ajánlásnál többé váljon, melyben szerepe van az akadémiai, illetve a hivatalos statisztikának és a médiának is. Kitért arra is, hogy a középiskolai oktatás és az oktatásban részt vevő tanárok sokat tehetnek a program sikeréért. A statisztikaalkalmazás szintjeit, illetve a kapcsolódó nyelvismeretet megpróbálta különböző szinteken definiálni (1. szint: tudunk statisztikákat olvasni, 2. szint: értő hozzáállás, azaz véleményt tudunk formálni, 3. szint: professzionális szakma szintje). Az induló szűkítéssel egyetért, de távlatban nem. Fontosnak tartja a gazdaságstatisztika nyelvi problémáinak kezelését és kinyilvánította, hogy szívesen részt venne egy ilyen munkacsoport tevékenységében. *Szilágyi György* hozzászólásában azt emelte ki, hogy a statisztika magyar nyelve elég jó és precíz, ennek ellenére a továbbfejlesztése fontos kérdés. Mivel a statisztika mértékadó nemzetközi nyelve az angol, törekedni kell a kétnyelvűség, az egyértelmű megfeleltetések megteremtésére. Ennek ellenére határozottan kiállt az önálló magyar szaknyelv ápolása mellett, jóllehet fontosnak tartja, hogy az oktatásban a hallgatók minél előbb és minél alaposabban megismerjék az angol szaknyelvet is. *Éltető Ödön* ugyancsak fontosnak tartja, hogy a statisztika nyelve haladjon az egységesítés felé, hiszen ez szükséges ahhoz, hogy a különböző szakterületek szakemberei jól megértsék egymást. *Kerékgyártó Györgyné* a fogalmi tisztázás fontosságáról beszélt. Példákkal illusztrálta, hogy néhány fontos statisztikai szakkifejezés az egyes szakterületeken, illetőleg a sajtóban vagy a köznyelvben mennyire más értelmezést kap. Megemlíti a statisztikai kifejezéseket helyesírása körüli bizonytalanságot, problematikát. Ő is hangsúlyozta a középiskolák szerepét, valamint azt, hogy a nyelvi kérdések tisztázása a középiskolai oktatás fejlesztéséhez is segítséget nyújthat. *Szép Katalin* arra tért ki, hogy a KSH Módszertani Főosztályán jelenleg is létezik egy kétnyelvű meta-fogalomtár, ami egyes statisztikai módszerekre is kiterjed, a jelen erőfeszítéseknek ezért elsősorban a módszertani fogalmak és elnevezéseik dokumentálására kellene irányulnia. Problémaként említette, hogy még a módszertani tankönyvek szakkifejezései is gyakran lényegesen eltérnek egymástól. Javasolta, hogy a STAB készülő honlapját használjuk fel a munka eredményeinek bemutatására.

Besenyei Lajos egyet értett a téma megvitatásával. A nyelvhasználat 4 szintjéről beszélt (professzionális szakemberek szintje, oktatásban statisztikát tanulók szintje, a közvetítő szerepet betöltő média szintje, illetve a hétköznapi emberek szintje), és arról, hogy ezeken a szinteken más és más problémák jelentkeznek, így ezek más és más kezelést igényelnek. Hangsúlyozta, hogy minden nyelvet, így a statisztika nyelvét is tanulni kell, és ez a tanulás természetesen a nyelv mellett a szakma tanulását és jobb elsajátítását is jelenti. *Sándorné Kriszt Éva* szintén hangsúlyozta a nyelv és a statisztika tanulás szoros kapcsolatát. A felhasználói oldal fontosságát emelte ki, és úgy vélekedett, hogy nem szabad irreális célokat kitűzni: ha eljutunk egy jól használható fogalomtárig, már az is komoly eredmény kiváltképp akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a statisztika a legfontosabb, és legszélesebb körben elterjedt kvantitatív diszciplína. *Lencsés Ákos* szerint nem csupán szótárat, de magyarázó szótárat kellene összeállítani. Kiinduló pontként javasolta az ISI régi soknyelvű szótárát. Fontosnak tartja, hogy az eredmény nyilvános legyen, melyre a STAB honlapját megfelelő fórumnak tekintené, de szerinte egy ilyen kezdeményezés, amennyiben eredményekig jut, ennél többet is érdemel: a tanulókhoz is el kellene juttatni, illetve akár önálló kötet tárgya is lehet. Véleménye szerint a KSH könyvtárban többen nyitottak lennének a közreműködésben. *Kondora Cosette* utalt arra, hogy a Statisztikai Szemlében is sok gond van a fogalmakkal, és

az egyes kifejezések helyesírásával, ezért a Statisztikai Szemle is érdekelt egy ilyen munkában. Gondot okoz az új fogalmak idegen nyelvi használatának terjedése, és nagyon kellene a szakma állásfoglalása azok magyarításában. Véleménye szerint az ISI szöveget magyar változata igen hiányos, gyakorlati haszna meglehetősen kevés. *Lencsés Ákos* véleménye szerint helyesírási kérdésekben az MTA nyelvészeinek véleményét el kell fogadni, illetve problematikus (például egy fogalom félreértéséből fakadó) állásfoglalás esetén párbeszédet kell kezdeményezni. *Vargha András* egyetértett azzal, hogy az alapkérdés fontos és releváns, hiszen több tudományág használja lényegileg ugyanazt az eszköztárat, és gyakran ugyanarra a fogalomra más kifejezéssel. Hozzászólásában további kérdéseket fogalmazott meg: szótár legyen, vagy enciklopédia? Hány nyelvű legyen ez az összeállítás? Nyitott legyen, mint a wikipédia, vagy szűken szerkesztett? Ki legyen ennek az összeállításnak a célcsoportja? Akarunk-e legalább az ajánlás szintjén egységesítést? Utalt arra, hogy a forgalomban lévő szoftverek szerepe a nyelvformálásban nagy, és megemlítette, hogy a rövidítések esetén talán még nagyobb a probléma.

(Ezen a ponton *Hunyadi László*, levezető elnök magához ragadta a szót, és elmondott egy régebben megtörtént esetet, ahol két statisztikai szoftver egymással homlokegyenest ellentmondó rövidítései egy tapasztalatlan és módszertanilag kellően nem felkészült kutatót alaposan megzavartak.) *Marton Ádám* a konkrét példákat hiányolta az eddigi hozzászólásokból. A problémát fontosnak tartja, és szerinte az angol nyelvű szakkifejezésekből kellene egy ilyen munka során kiindulni, bár az angol nyelv sem egységes és nem mindig egyértelmű. Felhívta a figyelmet arra is, hogy az egyes kifejezések értelmezéséhez gyakran komoly felhasználói érdekek fűződnek, amik nehezítik a helyes és szabatos fogalom- és szóhasználatot. *Kovács Péter* nem lát arra esélyt, hogy valódi egységesítés legyen e téren, de a fogalmi szótár összeállítását mindenképpen támogatja. Hangsúlyozta, hogy a különböző szinteken más- és-más szótárra van szükség, és az angol kifejezésekkel a magyar megfelelőket mindenképpen célszerű lenne összepárosítani. Titkári minőségében felolvasta a távol lévő *Zádor Márta* írásos hozzászólását, aki a mindennapi tudás szintjéhez, az alap-intelligenciához tartozónak tartja a statisztikai alapfogalmak ismeretét, valamint a korai, középiskolai szintű statisztikai alapozás javítását tartaná kiemelkedően fontosnak. Már középiskolában is szükségesnek tartja az olyan alapfogalmak oktatását, amelyek a hétköznapi tájékozódáshoz, újságolvasói szintű, állampolgári tájékozódáshoz nélkülözhetetlenek (például GDP összetevői, a bér, foglalkoztatás, árszínvonal meghatározói kategóriái)

A hozzászólások után a levezető elnök összefoglalta az elhangzottakat, ám *Pukli Péter* hiányolta az összefoglalóból azt, hogy a STAB ebben a kérdésben szoros együttműködésre törekedjék a KSH-val. *Laczka Éva*, aki mind a STAB-nak, mind a KSH elnökségének tagja, vállalta, hogy az együttműködés kérdését és lehetséges módját felveti a KSH elnökségi ülésén. *Telegdi László* némi éllel jegyezte meg, hogy az akadémiai bizottság nem alárendelt szerve a KSH-nak, az, ahogy a STAB értelmezi a statisztikát, messze túlnyúlik a KSH területén és kompetenciáján. Ezt követően többen úgy vélekedtek, hogy felesleges a hivatalos és az akadémiai statisztika közt kiélezni a viszonyt, hiszen a STAB-nak szüksége van a KSH-ra, a KSH-nak pedig szüksége van a tudomány támogatására. Bár a múltban kétségtelen volt az, hogy a KSH dominálta, sőt részleteiben is befolyásolni akarta az akkori statisztikai Bizottság tevékenységét, mára a STAB függetlenné vált a KSH-tól, sem tagsága, sem vezetősége nem kötődik szorosan a hivatalos statisztikához, így jó esély van arra, hogy a KSH-val való együttműködés ebben a témában egyenlő felek kölcsönösen előnyös tevékenysége legyen.

Utolsó napirendi pontként *Kovács Péter* tartott előadást a közgazdaság- és gazdálkodástudományban alkalmazott statisztikai eszköztárról. Ez az előadás első eleme volt

egy olyan tervezett sorozatnak, ami a különböző tudományterületeken alkalmazott statisztikai módszereket mutatja be. Az előadó a tudományág jellemző vonásaiból, területeiből, irányzataiból vezette le az alkalmazott, elsősorban modellezési célú statisztika eszközöket. Előadását, melynek anyagát a rövidesen elkészülő honlapon bárki megtekinthet, színes és érdekes példákkal illusztrálta.

Az ülés zárásaként a levezető elnök köszönetet mondott a résztvevőknek aktivitásukért. Megkérte az albizottság tagjait, hogy akik részt kívánnak venni a megalakítandó munkacsoportban, elektronikusan jelezzék a vezetőség felé, amelyik gondoskodni fog a munkacsoport felállításáról. Végül jelezte, hogy a következő általános ülésre várhatóan május-júniusban kerül sor, ahol fő témaként a statisztikai publikációk és a minősítés feltételeiről lesz szó, segítő ezáltal a tudományos fokozatra aspiráló tagjaink felkészülését.

Hunyadi László
Kovács Péter